

**Fant
gaupespor**
SNO bekrefter gaupefamilie i Raipas.
Side 2

Åpning for Alta

Regjeringen vil legge Klinikk Alta under UNN.
Det kan åpne for fødeavdeling.
Side 12-13

**Oppvokst med
ADHD**

Stefan var bråkmakeren
få ville høre på.
Side 18-19

**Kampen for
elva kostet mye**

**Lærerne
må ut**
Foreldre reagerer på at lærerne
ikke får lov å være med i Face-
book-grupper.
Side 5

40 år etter forteller Alfred Nilsen om
livet under og etter Alta-saken.
Tårene presser seg frem når han for-
teller om det familien måtte ofre for
at han skulle være aksjonsleder.
Få med deg første del av Altapostens
nye serie om Alta-aksjonen.
Side 21-24

Italiensk pizza
pepperoni/mozzarella, 365g, Folkets 27,40/kg

10⁰⁰
**10
KRONERS
markert**

Egg
frittgående, str M/L, 6-pk, Prior 25,97/kg

10⁰⁰
**10
KRONERS
markert**

TILBUDENE GJELDER T.O.M 20/1. VI TAR FORBEHOLD OM TRYKKFEIL
OG UTSOLGTE VARER. KUN TIL PRIVATE HUSHOLDNINGER.

EUROSPAR **SPAR**

NY SERIE: ALTA-SAKEN | DEL 1

KRAFTKAMPENS MILDE HØVDING

Av Hanne Larsen

Det er i år 40 år siden kraftkampen mot utbygginga av Alta-Kautokeinovassdraget braket løs. Alfred Nilsen ble hyllet for sitt milde, men faste lederskap av folkeaksjonen mot utbygging. På de neste sidene forteller 86-åringen om den tunge tida etter at Altaelva ble utbygd.

Bla
om ▶

STERK DUO. Leder og nestleder av folkeaksjonen, Alfred Nilsen og Svein Suhr, viser djervt frem en av lenkene som ble benyttet under den store politiaksjonen i 1981. (Foto: Privat)

Det tok mange år før Alfred Nilsen klarte å se gjennom papirer som handlet om Alta-saken.

Av **Hanne Larsen**
hanne@altaposten.no

40 år etter kampen mot kraftutbygginga av Alta-Kautokeinovassdraget henger Alfred Nilsens identitet fortsatt tett sammen med hans lederskap i Folkeaksjonen mot utbygging.

Selv om han ennå tidvis blir kontaktet av «plagsomme» journalister, er det bare barnematen sammenlignet med hvordan det var under, og rett etter aksjonen på begynnelsen av 80-tallet. Da slaget var tappt og drøye 800 demonstranter var fjernet fra Nullpunktet i Stilla, i norgeshistoriens største politiaksjon, fortsatte telefonene å kime. «Alle» ville ha en bit av den profilerte aksjonslederen.

– En lang periode var det nesten hver måned en eller annen som kom og skulle ha en samtale. Det ble for mye etterhvert. Aksjonstida krevde så mye, at det gikk flere år før jeg begynte å se i de papirene, sier Alfred Nilsen, og legger til:

– Men det gikk verre utover familien som var hjemme. Dem hadde det tungt på flere måter, særlig ho Aud, som hadde ansvaret for butikkdrifta og det hele.

Ofret mye

86-åringen er alene i huset, etter at hans nærmeste støttespiller gjennom et langt liv, kona Aud, er blitt syk og har måttet flytte på sykehjem. Men selv om kona ikke lenger bor hjemme, er nærværet hennes i alle rom. En

MANGE KJENDISER: Alta-saken tiltrakk seg mange akademiske størrelser som Helge Ingstad og professor Nils Christie. På dette bildet ser vi en ung utgave av forfatter Roy Jacobsen. Foto: Helge Sunde.

tørkle i gangen, de heklede dukene på bordene, blomstene i vinduet og familiebildene på veggene.

Den tidligere elvekriegeren kjemper med tårene når han snakker om hva familien har ofret de årene han selv jobbet døgnet på tamp, helger og ferier inkludert, med utbyggingssaken. Med tre barn og en familiebedrift å ta seg av, i tillegg til et enormt oppmerksomhetstrykk fra alle kanter, fikk kona en stor belastning i fanget.

– Hun betalte en høyere pris enn meg, sier den gamle aksjonisten og låner et slitent blikk mot et maleri av Altaelva, som henger på veggen over TV-en. Canyonen i all sin prakt, uten så mye som et betongelement i sikte.

Store inngrep

Alta-saken startet allerede i 1970 da Norges vassdrags- og energivesen (NVE) la frem en plan om kraftutbyggingutbygging i Alta-Kautokeinovassdraget. Dimensjonene i det første forslaget var enorme, og inkluderte blant annet neddemming av innsjøen Iesjavri og den lille samiske bygda Maze. I 1973, etter store protester fra både bygdefolket, naturvernere og politikere, vedtar Stortinget varig vern av Maze. Iesjavri blir også etterhvert trukket ut. Men planene for kraftutbygging holder likevel frem.

Det var på denne tiden at Alfred Nilsens engasjement våknet.

– Jeg var med å stifte Alta-utvalget, som var et aksjonsutvalg for bevaring av Alta-Kautokeino- og Tanavassdraget. Jeg var ingen ivrig laksefisker, men jeg var glad i naturen og det var også fast takst at vi dro til elva Sankthansaften. Jeg har også alltid vært glad i historie, og jeg kjente historien og visste hvor viktig elva var for lokalbefolkninga. Så for meg var det ikke vanskelig å mene at det var galskap å regulere den elva, sier Nilsen, som før folkeaksjonen satt to perioder i Alta kommunestyre for Norges kommunistiske parti (NKP) og som gikk inn i Alta Venstre etterpå.

Manglende utredninger

Noe av det som irriterte Alta-utvalgets medlemmer, hvor venstremannen Håkon Henriksen fra Tana satt som leder, var mangelen på utredninger og konsekvensanalyser fra NVEs side.

– Det som kom frem var alt det dårlige som var gjort, eller som ikke var gjort, av utredning før dem begynte å bygge. Miljøverndepartementet hadde sagt at NVE kunne sette i gang, selv om de ikke hadde utredet miljøvernkapittelet. Det var ikke med i proposisjonen som ble lagt frem. Det er klart man var irritert og forbannet, sier Nilsen.

„Jeg har ikke gjort en gang

SLITEN KRIGER: Alfred Nilsen er blitt 86 år og medgir at kampen om Altaelva kostet både han og familien mye. Her hjemme i stua på Midtbakken, hvor et maleri av Altaelva troner i bakgrunnen. (Foto: Hanne Larsen)

– Hva burde man sett nærmere på?

– Skadekapitlet var ikke der. Det var ingen kapittel om negative resultater, og undersøkelsene som var gjort var helt overfladiske. Det som også var kritikkverdige, var at Gjærevoll (Olav red.anm), som var botaniker og som noen år tidligere hadde uttalt at Alta-Kautokeinovassdraget var helt unikt med tanke på planter og vegetasjon, han gikk plutselig glatt med på at det kunne utbygges. Man kan sammenligne med andre vassdrag, der det var brukt tre-fire ganger mer på utredning, hevder Nilsen.

Ifølge Lars Martin Hjorthols bok fra 2006, «Alta, Kraftkampen», var Alta-utvalget sterkt medvirkende til at Alta kommunestyre vedtok å si nei til utbyggingen. Det samme gjorde Kautokeino kommunestyre. Finnmark Arbeiderparti, med leder Gunnar Mathisen fra Alta i spissen, ivret imidlertid for å legge elva i rør. Mathisen og fylkespartiet skal ifølge boka til Hjorthol også ha vært en viktig lyttelyst for Arbeiderpartiet sentralt,

TRUSLER: Folkeaksjonens leder Alfred Nilsen og flere med han fikk trusselbrev under Alta-aksjonen. (Foto: Hanne Larsen)

dde t det til

FAKTA

Alta-saken

- Alta-saken var en politisk konflikt fra rundt 1968 til 1982, hvor samiske interesser og miljøverninteresser gikk mot en storskala vannkraftutbygging i Indre Finnmark.
- Planene møtte hard kritikk, og i 1973 ble «Alta-utvalget» for bevaring av vassdraget dannet. Motstanden mot utbyggingen var basert på samiske interesser, reindriftsinteresser og miljøverninteresser.
- I de første planene lå også en neddemming av bygda Maze inne, dette ble senere skroket og i 1973 vedtar Stortinget varig vern av Maze.
- I 1976 går kommunestyret i henholdsvis Alta og Kautokeino imot utbyggingsplanene, mens Finnmark fylkesting sier ja. Aksjonens første leder er Kato Johansen, før Alfred Nilsen fra Alta overtar stafettspinnen.
- I 1978 dannes Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget og 15.000 underskrifter samles inn lokalt.
- I januar 1979 varsler et folkemøte i Alta sivil ulydighet mot utbyggingen. I juni samme år avviser Stortinget et forslag om å ta Alta-utbyggingen opp til ny behandling.
- I september 1979 stopper folkeaksjonens lenkegjeng anleggsarbeidet i Stilla. Lokalt politi forsøker å fjerne demonstrantene, men må gi opp.
- I oktober 1979 sultestreiker en gruppe samer foran Stortinget. Statsminister Oddvar Nordli erklærer midlertidig stans i anleggsarbeidet og lover at samiske rettigheter skal utredes.
- I mai 1980 vedtar Stortinget for tredje gang at utbyggingen skal gjennomføres.
- I januar 1981 sendes 600 politifolk til Alta for å fjerne demonstrantene som har barrikadert seg ved det såkalte Nullpunktet i Stilla. Politiet har militært utstyr og militære kjøretøy til rådighet. Samebevegelsen innleder en ny sultestreik.
- I februar 1981 erklærer statsminister Gro Harlem Brundtland midlertidig stans i anleggsarbeidet, på grunn av brudd på kulturminneloven. I september gjenopptas arbeidet, mot harde protester fra reindriftssamer.
- I 1982 oppløses Folkeaksjonen mot utbygging og i mars samme år forsøker Niilas Somby og minst to andre personer å sprengne den såkalte Somby-brua. Forsøket mislykkes og Somby mister en arm under sabotasjeaksjonen. De to andre som var med har aldri stått frem offentlig.
- I 1984 legges den første delutredningen frem av samerettsutvalget, som ble opprettet etter sultestreiken i 1979.
- I 1987 settes Alta kraftverk i drift.
- I 1989 blir Sametinget åpnet av Kong Olav.

Kilder: Alta, kraftkampen (Lars Martin Hjorthol 2006), Store norske leksikon.

som satt med regjeringsmakta. I november 1978 vedtar da også Stortinget med solid flertall utbygging av Alta-Kautokeinovassdraget.

Hestehandel?

Flere aviser, inkludert Altaposten, som var motstander av utbygginga, skrev om det de mente var en politisk hestehandel mellom kraftutbygging i Altaelva og i Jotunheimen. På lederplass 15. juli 1978 skriver Altapostens redaktør Jan Smith-Novik følgende: «Jotunheimen er også et verneverdig område som er truet av «vann i rør-folket». Dersom politikerne lar oss få beholde Altaelva urørt, er det tenkelig at en del stortingsfolk vil prøve å gi NVE noe innest i stedet. Trolig er det allerede mange politikere som har plassert Alta- Kautokeino-vassdraget og Jotunheimen på hver sin vektskål, mens de funderer på hvilket prosjekt som kan ofres med minst tap av stemme-kveg».

Selv om stortingsvedtaket var banket gjennom nektet kraftutbyggingsmotstanderne i Alta å gi seg. To dager før den nevnte leder-

artikkelen stod på trykk, onsdag 12. juli, ble det avholdt et folkemøte på Alta gymnas. Her møtte Alta-utvalgets folk, øvrige utbyggingsmotstandere og engasjerte bygdefolk opp. Utfallet ble dannelsen av «Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeinovassdraget», hvor Kato Johansen ble valgt til leder. Ruth Rye Josefsen tok over roret en kort stund, før Alfred Nilsen overtok stafettspinnen i 1980. Den beholdt han helt frem til aksjonsgruppa ble lagt ned i 1982.

Samesaken og sultestreiken

Men før den tid skulle Altaelva, Nullpunktet og den samiske sak bli satt på norgeskartet på en måte ingen kunne ha drømt om på forhånd. Mens engasjementet var sterkt lokalt, tok ikke saken for alvor av før syv samer fra Finnmark pakket lavvoen og satte seg i en minibuss med kurs for Oslo i oktober 1979. De syntes de samiske spørsmålene var kommet i bakleksa, og ville ta saken i egne hender. Den åtte dager lange sultestreiken utenfor Stortinget skal vi komme tilbake til i

en senere del av serien, men som vi vet, ble opprettelsen av samerettsutvalget i 1980 og Sametinget i 1989, en direkte konsekvens av denne aksjonen.

I styret for folkeaksjonen satt i tillegg til leder Nilsen, også Tore Bongo, Ruth Rye Josefsen og Svein Suhr. Sistnevnte en lidenskapelig elveforkjemper. Noe av det som gjorde Alta-aksjonen spesiell var nettopp at ulike interessegrupper slo seg sammen og kjempet side om side mot staten. Naturvernere, elfveforkjemperne og samer. Dette førte til at aksjonen fikk et bredt nedslagsfelt. Folkeaksjonen åpnet sommeren 1979 en teltleir i Detsika og hit strømmet det sympatisører fra inn- og utland. Naturvernere, studenter, professorer, musikere, forfattere og helt vanlige arbeidsfolk.

«Alle» ville til Detsika

Ifølge Hjorthols bok skal det i løpet av sommer og høstmånedene i 1979 ha vært så mange som 8000 mennesker innom leiren. Altaposten skrev blant annet 26.juli 1979

om en planlagt kulturfestival i Detsika, hvor navn som Herbjørg Wassmo, Kjetil Bjørnstad, Jan Eggum og Terje Tysland stod på plakaten. Pluss mange flere. At eventyrer og forfatter Helge Ingstad kom opp og ga sin støtte, var selvfølgelig en fjær i hatten for folkeaksjonen. – Detsika-leiren var viktig og det var ikke en kveld at det ikke var et foredrag der. Folk av alle kategorier kom til leiren. Noen dro dit på ferie, andre dro helt bevisst for å støtte aksjonen. Jeg vil mene at den leiren nesten var avgjørende for at det ble lagt et såpass solid grunnlag for den videre aksjonen, sier Alfred Nilsen i dag til Altaposten.

Folkeaksjonens første leder, Kato Johansen, forteller dette til Altaposten om Detsika-leiren: – «Alle» ville dit. Var det noen kunstnere, forfattere eller musikere vi var interesserte i, så kom dem straks vi ba dem. En musiker fra Bergen gikk dit. Han i Gitar-kameratene, sier Johansen, som mener at det må ha vært Jan Eggum.

Bla om

HARD LUT: Politiet gikk grundig til verks da demonstrantene skulle fjernes fra Nullpunktet i januar 1981. Vinkelsliper var effektivt mot lenkene. (Foto: Helge Sunde)

Da Detsika-leiren ble avviklet opprettet folkeaksjonen en ny leir i Stilla. Denne med mindre flower-power-preg enn leiren i Detsika. I Stilla var hovedmålet å stanse anleggsarbeidet, om nødvendig ved hjelp av sivil ulydighet. Den første konfrontasjonen i Stilla mellom demonstranter og anleggsarbeiderne kom 5. juli. Entreprenør Birger Strøm fra Alta hadde tilbudt med veien og han er sitert på følgende i Altaposten 7. juli 1979:

«Mitt firma jobber på akkord for NVE og taper cirka 2000 kroner i timen så lenge arbeidet på den nye anleggsveien blir stanset».

Politiet ga opp

17. september 1979 må lokalt politi rykke ut med alt de har av mannskaper for å fjerne et sted mellom 150-200 demonstranter, som har lenket seg fast ved det som demonstrantene på dette tidspunktet har døpt om til «Nullpunktet». Til tross for at politiet kjører i skytteltrafikk mellom Stilla og Alta lens-

STOPPET VEIBYGGINGA: Demonstrantene sto i veien for anleggsmaskinene som skulle bygge veien til Sautso. Foto: Helge Sunde.

mannskontor, lykkes de ikke med å renske området. Nye demonstranter popper opp like fort som andre blir fjernet.

For folkeaksjonens styre er det avgjørende at demonstrantene kun skal yte passiv motstand og de har helt fra starten av en klar ikke-voldsprofil. På spørsmål til Alfred Nilsen om hvordan han klarte å holde en så stor og sammensatt gruppe med mennesker fra å ty til aggressiv eller voldelig adferd, svarer han førti år senere slik:

– Vi var et bredt sammensatt styre, med representanter fra alle partier, så jeg var ikke alene. Generelt var det mye folk som var godt voksne, det var ikke bare brushoder involvert. Og ingen i styret hadde voldelige tendenser. Så det var egentlig lett. Vi hadde systemer for hva vi tillot kunne gjøres, ikke bare i Alta, men i lokallag over hele landet. Også de hadde retningslinjer til hva de kunne gjøre, og hvis det var noe som var på grensen, måtte dem ringe til Alta. Det var ikke noe spørsmål om vi skulle holde en ikke-voldelig linje, for det var helt klart at i det øyeblikket vi tillot noe annet, da hadde vi mistet oppslutning.

– Var det noen som prøvde seg og hadde lyst å være litt mer radikal?

– Nei, det var ingen store utfordringer med det, sier Nilsen.

Trusselbrev

At en gruppe samiske aksjonister, med Niilas Somby i spissen, i desperasjon tok saken i egne hender og forsøkte å sprengne den såkalte Somby-brua, vil ikke Nilsen si så mye om, annet enn at dette var en fraksjon som ikke tilhørte folkeaksjonen.

Selv om det meste foregikk i fredelige former, opplevde Nilsen å få trusselbrev i posten. Ett av dem var klippet og limt sammen i ren spionfilm-stil. Klipp-og-lim teksten går som følger: «Dødsfall, dramatisk for julenisse Alfred, bomben er farlig, bombe mot folkeaksjonen må dø». Brevet «prydes» av et hakekors og ser i det hele tatt ganske uhyggelig ut.

– Jeg fikk mange trusselbrev og stort sett tok jeg dem ikke alvorlig. Kun ved et tilfelle tok jeg noen forhåndsregler, sier Nilsen til Altaposten.

– Hva var det med det brevet som gjorde at du tok forhåndsregler?

– Det sier jeg ikke, svarer Nilsen, som holder på med en bok om aksjonstida og som medgir at han holder visse ting hemmelig av den grunn. (Se egen sak).

Forsoning viktig

Alta-aksjonen delte bygda i to, og i noen tilfeller gikk splittelsen tvers gjennom familier. – Men jeg var heldig. Det var ingen i familien som syntes det var galt at jeg var med. Det

POPULÆRT SLAGORD: «La elva leve» ble et yndet slagord under Alta-aksjonen. Her er det demonstrantene som har malt teksten på en skiferhelle i Stilla. (Foto: Helge Sunde)

var en god støtte, fastslår den tidligere aksjonisten, som likevel medgir at han «har hørt rykter» om at familier var delt på midten.

– Det er klart at man skal kunne ha forskjellig syn på ting, og all den tid bygda var delt i to, gikk det også over familiegrensene. Men det som jeg kanskje vil poengtere, er at etter at det hele var over, så gikk det veldig kort tid før alt var på plass igjen. Både innen idrett, politikk og annet. Da jobbet vi ilag som før, sier Nilsen, som i dag ikke har noe usnakket med noen.

– Stort sett har det gått bra. Det er ingen av dem som var uenige med meg, som jeg ikke har vært venner med i etterkant.

– Det er en liten gjennomgangsmelodi dette blant de som jeg har snakket med fra den tida, at det er ikke noe uvennskap lenger. Hva sier det deg?

– Det viser bare at folk i Alta har et vidt perspektiv over hva som kan gjøres og ikke gjøres, og at når du har gjort det du kan, så er er vi ferdig med det. Da går vi løs på nye oppgaver. Alta er jo en foregangsplass når det gjelder initiativ og til å få ting til. Jeg tror vi er en god folkerase, sier han.

– Hvor viktig er forsoning?

– Det er viktig så klart. Har du noen du har vært uvenner med, og du fortsetter å være det, så er det klart at det sliter på, sier Nilsen.

– Har du noen ganger angret på at du involvert deg så sterkt?

– Nei det har jeg ikke, men jeg hadde ikke gjort det en gang til, hadde jeg visst hva det medførte. Samtidig var situasjonen sånn at jeg ville følt det som et svik hvis jeg ikke

hadde engasjert meg, da jeg ble bedt om å være daglig leder først og formann deretter, sier Nilsen.

– Er du stolt over den jobben du gjorde?

– Ja, men det blir galt å si jobben «jeg» gjorde. Vi var et styre som var veldig slagkraftig, som var bredt sammensatt og der vi ikke hadde et eneste vedtak i en viktig sak som ikke var enstemmig.

– Hvordan føltes det da slaget var tapt, og maskinene rullet inn og elva ble bygd ut?

– Egentlig var vi veldig slitne av å jobbe mot et statsapparat som var villig til å ta i bruk alle slags midler. Det slet på. Så slik sett var det en lettelse. Men det svei jo litt at det ikke gikk som man hadde håpet på, sier Nilsen, som i etterkant av aksjonen ble dømt for oppvigleri, sammen med Tore Bongo, Svein Suhr og Naturvernforbundets Per Flatberg. De fikk betinget fengsel på mellom 60 og 90 dager, og bøter på mellom 10.000 og 20.000 kroner.

– Var det noen ganger skremmende å sette seg opp mot myndighetene og utøve sivil ulydighet?

– Man var ikke nybegynner, verken politisk eller i organisatorisk sammenheng, så man spente ikke buen for høyt. Sivil ulydighet var noe som ble til underveis, men vi taklet det helt perfekt.

NESTE UKE:
Svein Suhr, elvefisker og nestleder i folkeaksjonen

Skriver bok fra «innsida»

Alfred Nilsen (86) skriver med egne ord om Alta-aksjonen.

Av **Hanne Larsen**
hanne@altaposten.no

Den profilerte lederen av Folkeaksjonen mot utbygging av Alta- og Kautokeinovassdraget, Alfred Nilsen, har et noe ambivalent forhold til å stille til intervju med Altaposten. Den gamle aksjonskjempen holder nemlig på å skrive bok om den begivenhetsrike tida og vil naturlig nok holde kortene tett inntil brystet.

– Jeg har jo hatt den lenge i hodet, men jeg har hatt litt dårlige arbeidsforhold de siste årene, sier Nilsen og sikter blant annet til konas sykdom som har tatt mye tid og krefter.

– Men nå har jeg kommet meg såpass, at

jeg har tenkt å prøve å få den ferdig iløpet av 2019.

Første av sitt slag

Selv om Alta-aksjonen har vært bredt omtalt både gjennom aviser og bøker de siste 40 årene, mener Nilsen at hans bok vil ha en klar nyhetsverdi.

– Det er skrevet mye om folkeaksjonen fra før av, men ingen som har sittet sentralt i ledelsen har skrevet bok om dette. Så dette blir en bok sett fra innsida, sier Nilsen, om boka som skal gis ut på Haldde forlag.

– Tenker du at det er viktig at den oppvoksende generasjon får lære om denne historien?

– Ja, det er iallefall viktig at den blir notert ned. For meg er det viktig å få det ned på papiret, så er det der.

– Sitter du med mye informasjon som ikke kommet frem?

– Ja, men det får du ikke vite, sier Alfred Nilsen lurt, men bestemt.

SKRIVER BOK: Alfred Nilsen håper han skal klare å fullføre boka om Alta-aksjonen sett fra innsida. (Foto: Hanne Larsen)